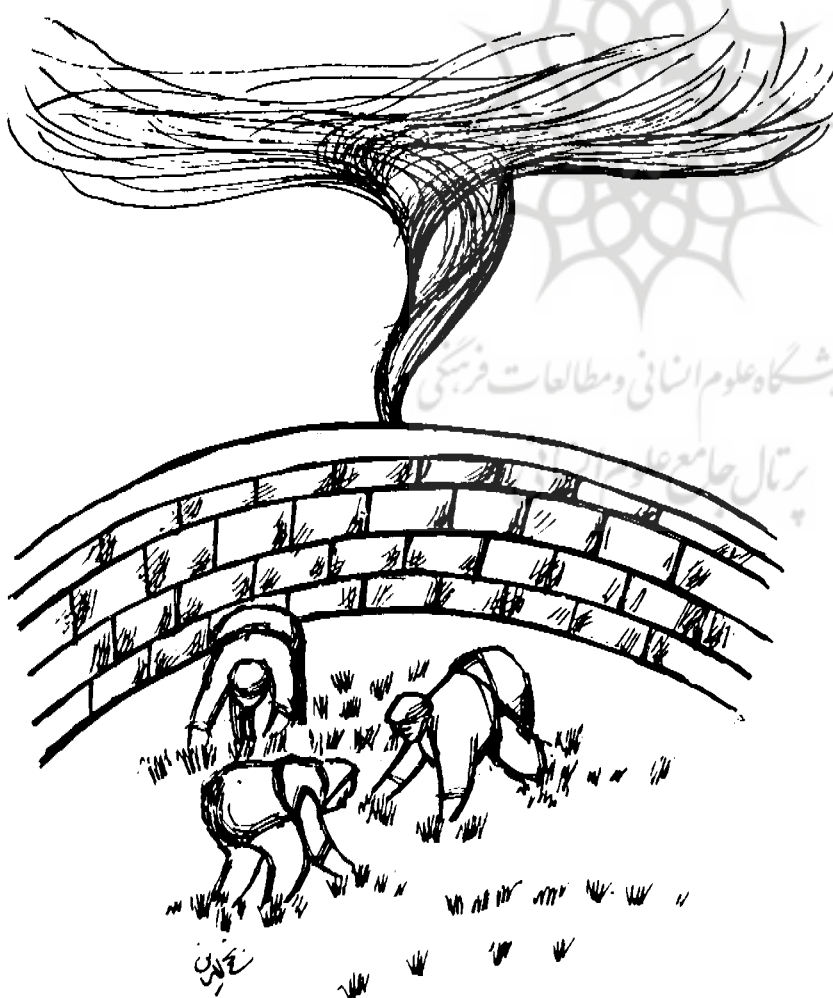

چهارچوبهای پیشنهادی

طرح بیمه محصولات کشاورزی

دکتر نعمت‌اله متین

دکترای اقتصاد کشاورزی

● قیمتی که یک کشاورز می‌پردازد تا در مقابل نامعلوم بودن شرایط محصولاتش تأمین داشته باشند، حق بیمه محصولات کشاورزی نامیده می‌شود.

● هدف اصلی طرح بیمه محصولات، حمایت از روستاییان و تشویق آنها به تولید مداوم و حمایت از مصرف‌کننده و در نهایت اجرای برنامه‌ها برای رشد و توسعه دادن کشاورزی است که می‌تواند، استقلال اقتصادی کشورها را به دنبال داشته باشد.

● بیمه محصولات کشاورزی، درآمد حاصل از کشت و زرع روستاییان را در مقابل آفات و بلایای غیر قابل کنترل که مبارزه با آن خارج از توان کشاورز می‌باشد، حمایت می‌کند و باعث رغبت آنها به تلاش و کوشش بیشتر می‌گردد.

مقدمه

با توجه به رشد روزافزون مصرف سرانه محصولات کشاورزی و کاهش درآمد روستائینان، در مقایسه با درآمد شهرنشینان و همچنین افزایش قیمت محصولات کشاورزی در جهان و توجه دولت به اصل محور بودن کشاورزی در فرآیند توسعه اقتصادی اجتماعی کشور، لازم است، تمامی توان خود را در راه افزایش تولید محصولات کشاورزی و ارتقاء سطح زندگی و اشتغال کشاورزان، به کار بسته تا ماندگاری تولیدکنندگان در کانونهای تولید فراهم آید. مطالعه تاریخ کشاورزی ایران از زمان مادها تا کنون، بیانگر این واقعیت است که روستائیان همیشه از زیانهای طبیعی و بلایا در عذاب بوده، گاهی خرمن آنها سوخته، تگرگ و باران بی‌موقع به محصولات آنها آسیب رسانیده، مرگ دام آنها در زندگی اقتصادی شان مؤثر بوده و بالاخره گاهی سن و ماخ دست رنج آنها را به تاراج برده است و ...

چنین تهدیدهایی که به تبع آن زندگی ملال انگیز روستائیان و مهاجرت را به همراه داشته است، هیچگاه به صورت جدی مورد بررسی قرار نگرفته است.

بیمه محصولات کشاورزی، می‌تواند به عنوان پشتوانه محکمی در برابر چنین مصائبی مطرح گردد و برای پیش‌برد اهداف توسعه، در پیچه تازه‌ای به روی تولیدکنندگان بگشاید. خرید محصولات کشاورزی، اگرچه به عنوان یک نوع بیمه محسوب می‌شود، ولی باید توجه داشت تنها تضمین خرید محصولات عامل تشویق تولیدکنندگان نبوده است بلکه ضرورت بیمه از زمان کاشت - داشت تا برداشت باید وجود داشته باشد و بر پیکره تولید منطبق گردد.

عوارض طبیعی نظیر خشکسالی، سیل، طوفان، آفات نباتی و ... حتی در سالهای اخیر، به عنوان عوامل مهم غیر قابل کنترل در تصمیم‌گیری تولیدکنندگان مؤثر بوده است. بنابراین، برای کاهش چنین خطراتی

در مراحل مختلف تولید، اکثر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در جهان، تلاش نموده‌اند سیاست طرحهای بیمه محصولات کشاورزی را پی‌ریزی نمایند و به اجرا درآورند. به عنوان نمونه، در کشور هندوستان در هنگام بروز مخاطرات، وامهای دریافتی را به تعویق می‌اندازند و بهره آنها را حذف می‌کنند یا حتی در برخی موارد بخشودگی وام، اعمال می‌گردد. یا این که برای کلیه محصولات استراتژیک، قیمت‌های مصوب تعیین می‌کنند و چنانچه بازار، حاضر به خرید محصولات با قیمت‌های مصوب نگردد، خود تعاونیهای روستایی مسؤولیت خرید کلیه اقلام را بعهده می‌گیرند.

■ موارد خسارت در بخش کشاورزی

عدم اطمینان، مخاطرات و احتمال زیان در سطوح مختلف کشاورزی، به شکل‌های مختلف خود را نشان می‌دهد که می‌توان آنها را به خساراتهای مالی و خساراتهای جانی تقسیم‌بندی نمود. خساراتهای مالی به ۳ گروه تقسیم می‌شوند: طبیعی، اجتماعی و اقتصادی. عدم اطمینان در مورد خساراتهای طبیعی که تهدیدکننده کشاورزی می‌باشد، باید از جنبه‌های طبیعی، امراض نباتی و حیوانی و آفات و حشرات، مورد بررسی قرار گیرند. مهمترین عوامل طبیعی مخاطره‌آمیز در بخش کشاورزی، طوفان، سیل، خشکسالی، تگرگ و سایر عوامل طبیعی می‌باشد. در مورد خسارات اجتماعی، باید از آتش سوزی و خطراتی که منشأ آنها انسان می‌باشد نام برد و همچنین در رابطه با خسارات اقتصادی، هم مصرف‌کننده و هم تولیدکننده، در شرایط خطر در بخش کشاورزی زیان خواهند دید.

سیاست‌های مقابله به خطرها در بخش کشاورزی

باید به منظور مقابله با خطرات کشاورزی که همیشه به عنوان تهدیدی در کلیه سطوح جامعه مطرح بوده است، سیاست‌های خاصی اتخاذ نمود. چنین سیاست‌هایی می‌تواند، به شکل زیر تقسیم‌بندی گردد.

الف - دوری از خطر
ب - جلوگیری از خطر
ج - پذیرش خطر

آنچه که مشخص است بهترین و اولین راه جلوگیری و مقابله با خطرات، دوری جستن از آنهاست، اما طبیعت کشاورزی - که کلیه عوامل آن در اختیار انسان نیستند. مثلاً جلوگیری از تگرگ و یا موجود بودن آب بموقع - انسان را برای تصمیم‌گیری مناسب موظف می‌نماید.

از طرفی، راه مقابله با خطر و جلوگیری از آن، یعنی دو حقیقت کاهش دادن میزان خطر، از طریق افزایش سرمایه‌گذاری در ابعاد مختلف و اعمال مدیریت شایسته امکان پذیر است و چنین می‌توان مطرح نمود، اگر پیشرفت چشم‌گیری در ابعاد مختلف کشاورزی شکل گرفته است، بدلیل اعمال سیاست جلوگیری از خطرات و در نهایت افزایش تولید بوده است.

به عنوان مثال، ذخیره‌سازی و ایجاد سردخانه‌ها، تهیه بذر و نهال مرغوب و ... از این موارد است. اما پیرامون پذیرش خطر، باید متذکر شد با توجه به غیرقابل کنترل بودن مسائل طبیعی (باران زیاد) و به کارگیری تکنولوژی، به منظور مبارزه با چنین خطراتی انسان پذیرفته است که در مواردی خاص، باید خطر را پذیرفت. چرا که در این مواقع تقبل خسارات ناشی از آن، اقتصادی‌تر از دوری جستن و یا جلوگیری نمودن از آن می‌باشد. پس سیاست بیمه محصولات کشاورزی، در چنین مواردی ضرورت پیدا می‌نماید، زیرا که می‌تواند جوابگوی چنین پذیرش خطری باشد. برای مثال می‌توان گفت: خطرات طبیعی و اقلیمی قابل بیمه می‌باشند، مشروط بر این که سیاست بیمه محصولات کشاورزی در مملکت، به عنوان یک اصل مورد پذیرش واقع شده باشد. اگر شرایط زیر وجود داشته باشد، تمامی خطرات قابل بیمه می‌باشند.

- ۱ - احتمال زیان محصول در آینده قابل تخمین و پیش‌بینی باشد.
- ۲ - سابق، اطلاعات، یافته‌ها و دانسته‌های قابل اعتباری که در بلندمدت تجربه شده و بدست آمده باشند، باید تدوین و بررسی شوند.

۳ - زیان و خسارت در قالب پول، قابل تخمین باشد.

۴ - اهمیت بیمه برای کشاورز معلوم و واضح باشد.

۵ - کشاورزان ظرفیت و توانایی پرداخت حق بیمه را داشته باشند.

تعریف بیمه insurane (تأمین حفاظت از خطر)

برای تأمین مصونیت در برابر خطرات، قراردادهای خصوصی بسته می‌شود که طبق آن به میزان حق بیمه‌ای که یک طرف «بیمه‌گذار» می‌پردازد، طرف دیگر «بیمه‌گر»، متعهد می‌شود؛ در صورت وقوع خسارات مشخص در قرارداد به بیمه‌گذار، آنرا جبران کند. البته، بحث پیرامون سیاست بیمه محصولات کشاورزی، به دلیل استراتژی بودن آنها، در پاره‌ای از کشورها، دارای مفهومی جدای از تعریف فوق است و بستگی به سیاست کلی دولتها، در ارتباط با جایگاه کشاورزی، در آن کشورها دارد. اما در مجموع می‌توان گفت: در واقع، قیمتی که یک کشاورز می‌پردازد تا در مقابل نامعلوم بودن شرایط محصولاتش تأمین داشته باشند، حق بیمه محصولات کشاورزی نامیده می‌شود. باید توجه داشت، در بطن مفهوم بیمه، عدالت اجتماعی و جمع کردن خطرات و تقسیم نمودن آن بین اعضاء وجود دارد. طرح بیمه محصولات کشاورزی و ارائه چهارچوبهای پیشنهادی، معمولاً اهدافی را به دنبال دارد که هدف اصلی طرح بیمه محصولات، حمایت از روستاییان و تشویق آنها به تولید مداوم و حمایت از مصرف‌کننده و در نهایت اجرای برنامه‌ها برای رشد و توسعه دادن کشاورزی است که می‌تواند، استقلال اقتصادی کشورها را به دنبال داشته باشد.

بیمه محصولات کشاورزی

واضح است که در بخش کشاورزی، هر خطری قابل بیمه شدن نیست، بیمه نمودن یک خطر، باید دارای شرایط خاصی باشد.

الف: باید بخشی از خسارات وارده توسط بیمه‌گذار تحمل و پذیرفته شود.

ب: خطر قابل پیش‌بینی و محاسبه باشد.

ج: میزان خسارات، قابل ملاحظه و به مقدار فراوانی باشد و در درآمد کشاورز تأثیر زیادی داشته باشد.

د: فرهنگ پذیرش بیمه و مشارکت عمومی در این نیاز، احساس شده باشد.

با توجه به موارد فوق، ضرورت و نیاز بحث و بررسی پیرامون بیمه و همچنین آشنا نمودن اذهان تولیدکننده و تشویق به شرکت در این طرح، جزء وظایف و سیاستهای دولت می‌باشند؛ تا بتوان اهمیت و ضرورت اجرای طرح را به اثبات رسانید.

انواع بیمه محصولات کشاورزی

انواع بیمه محصولات کشاورزی با توجه به اهمیت نوع محصولات و نیاز جامعه نسبت به آنها در جوامع مختلف دارای مفاهیم خاص خود می‌باشند. معمولاً، هر طرح بیمه می‌تواند، ترکیبی از موارد بیمه باشد. می‌توان انواع بیمه محصولات را به اشکال زیر مورد نظر داشت.

- ۱ - یک خطر، چند خطر، تمام خطر
  - ۲ - بیمه یک محصول یا چند محصول
  - ۳ - بیمه خصوصی، دولتی
  - ۴ - بیمه اجباری، اختیاری
- موارد فوق به ترتیب از دیدگاههای زیر، مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند:
- الف: از دیدگاه خطرات زیر پوشش
  - ب: از دیدگاه محصولات مورد بیمه
  - ج: از دیدگاه اجرایی
  - د: از دیدگاه کاربردی و عملی و بالاخره اجرا

۱ - بیمه محصول در برابر حوادث طبیعی: بیمه می‌تواند برای خطری خاص مثل سیل و یا چندین خطر از قبیل آتش‌سوزی تگرگ و سیل پوشش ایجاد نماید. بیمه‌های چندین خطر بهتر مورد قبول کشاورزان است، اما می‌توان با تجارت و تحقیقات و پیش‌بینی‌ها نسبت به مناطق خاص جغرافیایی و نوع خطر، در مناطقی خاص از بیمه‌های خطر مشخص استفاده نمود. در کشور ما سیاست بیمه چندین خطر از اهمیت بیشتری برخوردار است.

۲ - بیمه نوع محصول یا از دیدگاه محصول: چنین سیاستی معمولاً، زمانی مورد قبول و توجه قرار می‌گیرد که در کشور یا مناطقی گسترده از خاک یک کشور، کشتی غالب و اساسی وجود داشته باشد. به عبارت دیگر، منابع کشاورزی کشور به کشت خاص استراتژیکی اختصاص یافته باشد. تحت چنین شرایطی، بیمه اجباری در سطح ملی اجرا می‌گردد، در مورد کشور ما ایران، مناطق شمالی کشور می‌تواند از سیاست چنین بیمه‌ای برخوردار باشد.

۳ - از نظر اجرایی: همان طوری که سازمانها و بخشهای مختلف اقتصادی در کشورها وجود دارد، فعالیتهای بیمه نیز به موازات چنین فعالیتهایی شکل گرفته است. می‌توان سازمانهای بیمه را به دو شکل خصوصی و عمومی یا دولتی تقسیم‌بندی نمود. اما در سوره‌های جهان سوم، با توجه به میزان کم درآمد و عدم پس‌انداز روستاییان نقش بیمه‌های دولتی با اهمیت‌تر تلقی می‌شود، چرا که اجرای برنامه‌های دولت، نیاز به ابزارهای مختلف دارد که یکی از آنها ابزار بیمه می‌باشد.

۴ - اختیاری یا اجباری بودن بیمه: بیمه باید اختیاری باشد و انتخاب خود کشاورز نقش تعیین‌کننده داشته باشد. تجارب به دست آمده، حاکیست که بیمه‌های اجباری ثمره خوبی در بر نداشته‌اند. البته می‌تواند، نحوه اجباری یا اختیاری بودن بیمه را نسبت به کشته‌ها و مناطق مختلف، مورد سؤال قرار داد. پس نحوه مشارکت در بیمه نقش مهمی دارد. انتخاب اجباری بودن یا اختیاری بودن بیمه تابع سیاست و اهداف بخش کشاورزی در هر کشور است. به طور کل هریک از بیمه‌های اجباری و اختیاری، دارای مزایا و معایبی است. در بیمه‌های اجباری مشارکت کشاورزان در حد کفافی است، هزینه‌ها کاهش می‌یابد و برنامه‌ریزی را تسهیل می‌کند. در بیمه‌های اختیاری بیمه‌گر مجبور نیست، کشاورزانی با مدیریت ضعیف و کارایی پایین‌تر از میانگینهای منطقه را بیمه نماید.

انتخاب محصول یا محصولات برای بیمه

هر طرح بیمه به نسبت هدف خاص خود باید با شناخت کامل و برنامه‌ریزی مناسب عمل نماید. در برنامه‌ریزی، مراحل مختلف هر طرح بیمه، بهتر است محصولات مورد بیمه محدود باشند، چرا که تعهد وسیع، در مورد درآمدهای غیرقابل پیش‌بینی (کشاورزی) باعث شکست سازمانهای بیمه می‌شود. همچنین چنانچه محصولات مختلفی زیر پوشش بیمه باشند، با مشکلات اجرایی و مدیریتی روبرو خواهند بود.

انتخاب محصول یا محصولات برای بیمه، باید دارای خصوصیات و شرایط خاصی باشند:

- ۱- باید چنین محصولاتی در تولید ملی و قطع وابستگی و نیاز ملی، دارای نقش و اهمیت زیادی باشند.
- ۲- مدیریت اجرایی بسیار منسجم و مطلعی وجود داشته باشد.
- ۳- بازده، هزینه تولید و به طور کل، شناخت کامل از آن چه که باید بیمه گردد، برای برنامه بیمه در دسترس باشد.

۴- نظام کشت (یکپارچگی) اراضی حداقل در ابعاد اقتصادی قطعات، قابل بیمه می‌باشند.

۵- در ابتدای امر، محصولاتی که احتمال خطر بالاتری دارند، مناسب بیمه نمی‌باشند.

۶- لازم است طرحهای ترویجی قبل از سیاست بیمه صورت گیرد، دولت در مناطق خاص، قبل از تعمیم بیمه، از طریق یارانه، زمینهای لازم را مهیا نماید.

روشهای بیمه محصولات

اختلاف در میزان تولید محصولات و روشهای میزان خسارت، از اعتبار خاصی برخوردار است. باید نسبت به شرایط مختلف، روشهای خاص بیمه محصولات را مدنظر داشت.

چهار عامل مهمی که در کشاورزی نقش حیاتی دارند، عبارتند از: آب، هوا، نور، خاک بجز اینها

نهادهای دیگر، از قبیل بذر، کود شیمیایی، نیروی کار، سرمایه و غیره، نقش بسیار اساسی در تعیین و محاسبه میزان حق بیمه و غرامت محصولات گوناگون، در طول زمان خواهد داشت. اتخاذ و گزینش روش، می‌تواند متأثر از سیاست سازمانی باشد که بیمه را هدایت می‌کند و باید تابع عوامل تولید و بازده وام تولیدی باشد.

الف - بیمه بر مبنای بازده محصول:

در این روش، بازده محصول مبنای پرداخت غرامت قرار می‌گیرد، باید متذکر شد، مشکل عمده در این روش، تفاوتهایی است که در مدیریتها با نگرشهای مختلف وجود دارد.

با توجه به این که میزان زمین زیرکشت هر کشاورزی در ایران بسیار کم است و اکثر کشاورزان ایرانی بی‌سواد هستند یا در مراحل تولید قادر به محاسبه هزینه تولید نبوده، آنها را ثبت و یادداشت نمی‌نمایند و نیز میزان و مقدار بازده در اکثر اوقات با دقت محاسبه نمی‌گردد، وظیفه بانک کشاورزی است تا با تجاربی که از بیمه محصولات مختلف بدست آورده است، میزان بازدهی و حاصل در هکتار

محصولات را تخمین بزند. برای این منظور، روش نمونه‌گیری اتفاقی بسیار مناسب است که در این روش مینا و پایه‌ها می‌توانند، استان - ناحیه - روستا - و یا قسمتی زمین ملاک قرار گیرند که چنین پیمانها و محصولی در هکتار، به عنوان میزان محصول تضمین شده برای اهداف بیمه مورد قبول باشند.

ب - بیمه بر مبنای هزینه تولید:

هزینه‌های تولید نسبت به شرایط خاص اقتصادی هر جامعه متفاوت است. مثلاً در بعضی از کشورها، هزینه اجاره زمین یا نیروی کار بالاست و در عده‌ای از کشورها، تکنولوژی و سایر ابزارهای که میزان تولید را افزایش دهند، دارای هزینه‌های بالاتری هستند. انتخاب تعرفه بیمه در هر کشور، با توجه به حجم چنین هزینه‌هایی صورت می‌گیرد.

ج - بیمه وام تولیدی:

زمانی که تولیدکننده وام دریافت می‌کند، بیمه می‌شود، یعنی در حقیقت حق بیمه جزئی از وام است.

تعیین نرخ بیمه

برای تعیین نرخ بیمه، روشهای مختلفی وجود

روش اول

روش اول - تعیین خسارات محصول

سال	بازده ثبت شده گندم در هکتار به کیلوگرم	بازده یا محصول تضمینی در هکتار به کیلوگرم	ضرر یا هزینه در هکتار به کیلوگرم
۱	۴۰۰	۵۰۰	۱۰۰
۲	۶۵۰	۵۰۰	—
۳	۶۱۰	۵۰۰	—
۴	۴۵۰	۵۰۰	۵۰
۵	۴۸۰	۵۰۰	۲۰
۶	۵۵۰	۵۰۰	—
۷	۴۹۰	۵۰۰	۱۰
۸	۵۲۰	۵۰۰	—
۹	۵۶۰	۵۰۰	—
۱۰	۴۸۰	۵۰۰	۲۰
جمع	۵۱۹۰	۵۰۰۰	۲۰۰
میانگین	۵۱۹	۵۰۰	۲۰ کیلوگرم (مقدار بیمه)

* اعداد فرضی می‌باشند نرخ خالص بیمه ۲۰ کیلوگرم خواهد بود.

دارد. حق بیمه باید عناصر زیر را تحت پوشش قرار دهد:

- ۱ - مبلغ مورد نیاز برای پرداخت ادعا به علت خسارات وارده
- ۲ - هزینه‌های اجرایی
- ۳ - پیش‌بینی سود
- ۴ - سود ناخالص برای زیانهای پیش‌بینی نشده. روشهای تعیین خسارات، به طرق زیر خواهند بود.

برای این منظور، باید اقلام ۲ و ۳ و ۴ را جمع نموده تا برای انجام عملیات سود پیش‌بینی‌های لازم صورت گیرد و همچنین هزینه انقاف یا فوق‌العاده تعیین گردد.

روش دوم

با مثالی ساده روش دوم را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

هکتار $200/ =$ مجموع سطح زیر کشت منطقه $A =$
هکتار $60/ =$ سطح منطقه‌ای که زیان دیده $a =$
کیلوگرم در هکتار $1000/ =$ بازده تضمین شده در
هکتار $i =$
کیلوگرم در هکتار $900/ =$ بازده واقعی ارزیابی
شده $Y =$

برای محاسبه زیان کلی در منطقه مورد نظر «فرضی»

$$I.1 \neq (a \times i) - (a \times Y) \dots (1)$$

$$(2) \dots (a \times i) - (a \times Y) = \text{زیان در هکتار}$$

$$RII = \frac{(60 \times 1000) - (60 \times 900)}{200} = 30 \text{ کیلوگرم}$$

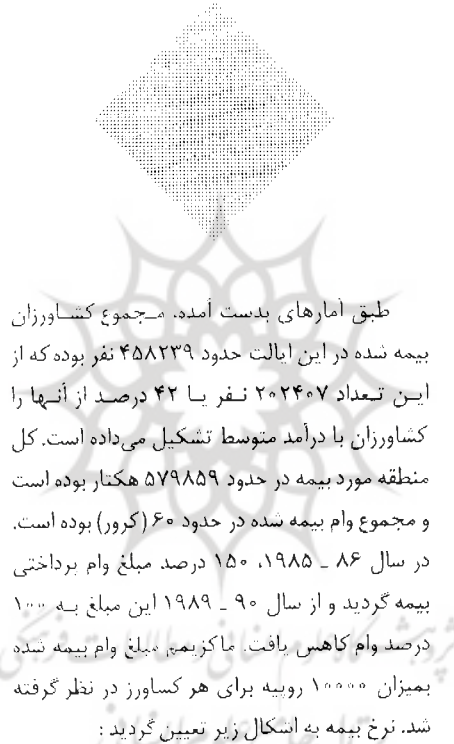
بنابراین میانگین چنین خسارتی، در طی یک دوره طولانی، نرخ خالص تخمینی مبلغ بیمه در هکتار را برای ما تعیین می‌نماید.

حال که روشهای گوناگون تعیین نرخ بیمه برای هر محصول مشخص گردید، به عنوان نمونه عملیات بیمه محصولات کشاورزی در ایالت (Maharashtra) در کشور هندوستان «محل تحصیل نویسنده مقاله» که خود از نزدیک در این مورد تحقیقاتی به عمل آورده است را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

■ بیمه محصولات کشاورزی در ایران

برای خودکفا نمودن کشور از لحاظ محصولات کشاورزی، لازم است توانهای خود را در ابعاد مادی و معنوی بکار برد و روشها و سیاستهای مورد نیاز برای رسیدن به اهداف برنامه‌ها را در حد مطلوب ارزیابی نماییم. رسیدن به هدفهای خودکفایی در کشاورزی در کشور ما، در عین سهل بودن، سیاستهای خاص خود را می‌پذیرد و از همه مهمتر، تشویق و ترغیب تولیدکنندگان از اهمیت خاصی برخوردار است. در این مسیر، اگرچه کارهای مهمی صورت گرفته است اما لازمه رسیدن به هدف، هوشیاری و استفاده از تجارب دیگر کشورهاست. باید متناسب با شرایط کشور، برنامه‌های خاصی را اجرا نمود. بنابراین ضرورت دارد که تاریخچه مختصری از حکونگی سیاست بیمه محصولات کشاورزی در کشور، مورد ارزیابی قرار گیرد. به منظور حمایت از کشاورزان و دامداران خسارت دیده در تاریخ ۵۸/۱۰/۸ شورای انقلاب تصویب نمود که صندوق ویزهای «به نام صندوق کمک به تولیدکنندگان خسارت دیده محصولات کشاورزی و دامی» در بانک کشاورزی ایجاد شود. همزمان، کمیته‌ای مرکب از نمایندگان وزارتخانه‌های کشاورزی، برنامه و بودجه، امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، بیمه مرکزی و بانک کشاورزی، مأمور انجام مطالعات و تهیه و تدوین لایحه قانونی و اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی شدند و در مورخ ۶۲/۳/۱ به تصویب مجلس رسید. ماده واحده قانونی بیمه محصولات، مقرر می‌دارد «برای بیمه انواع محصولات کشاورزی، دام، طیور، زنبورعسل، کرم ابریشم و آبزیان پرورشی در مقابل خسارتهای ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری نظیر تگرگ، طوفان، خشکسالی، سیل، زلزله، سرمازدگی، یخبندان، آتش‌سوزی، صاعقه، آفات و امراض نباتی عمومی و امراض واکیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای به عنوان وسیله‌ای برای نیل به اهداف و سیاستهای بخش کشاورزی صندوق بیمه محصولات کشاورزی با سرمایه اولیه یک میلیارد ریال در بانک کشاورزی تسکیل گردد.

این نامه اجرایی با توجه به اصول زیر تهیه شده

طبق آمارهای بدست آمده، مجموع کشاورزان بیمه شده در این ایالت حدود ۴۵۸۲۳۹ نفر بوده که از این تعداد ۲۰۲۴۰۷ نفر یا ۴۲ درصد از آنها را کشاورزان با درآمد متوسط تشکیل می‌داده است. کل منطقه مورد بیمه در حدود ۵۷۹۸۵۹ هکتار بوده است و مجموع وام بیمه شده در حدود ۶۰ (کرور) بوده است. در سال ۸۶ - ۱۹۸۵، ۱۵۰ درصد مبلغ وام پرداختی بیمه گردید و از سال ۹۰ - ۱۹۸۹ این مبلغ به ۱۰۰ درصد وام کاهش یافت. ماکزیمم مبلغ وام بیمه شده بمیزان ۱۰۰۰۰ روبیه برای هر کشاورز در نظر گرفته شد. نرخ بیمه به اسکال زیر تعیین گردید:

۱ - برای دانه‌های روغنی و حبوبات ۱ درصد وام محصول

۲ - برای غلات ۲ درصد وام

۳ - برای کشاورزان خرده با و متوسط ۵۰ درصد از

نرخ بیمه به صورت سالانه پرداخت گردیده است.

همچنین هزینه‌های اداری بیمه از کشاورزان دریافت نمی‌شود. میانگین محصول در پنج سال گذشته، مبنای محصول تولید شده منظور می‌گردد و تفاوت بین مقدار محصول بیمه شده و محصول واقعی، تخمین زده می‌شود که برای محاسبه زیان، چنانچه بازدهی محصول منطقه مورد رضایت باشد، افراد بصورت انفرادی حق تقاضای خسارت را نخواهند داشت.

الف: اشاعه و رشد فرهنگ بیمه محصولات کشاورزی و امکان ایجاد آن در روستاها.

ب: توجه به مشکلات مختلف، از جمله کوتاه بودن زمان مطالعات و محدودیت کمک مالی دولت به حق بیمه کشاورزان در سالهای اول، و ضرورت حرکت با احتیاط و کسب تجربه در اجرای بیمه به صورت محدود.

ج: انتخاب نوع خطرات با توجه به آمار و اطلاعات موجود.

د: استتلام نظر و استفاده از پیشنهادات کارشناسان و صاحب نظران ذیربط.

ه: بوجود آوردن احساس مسئولیت در مقابل جریان تولید، از طریق امکان ایجاد مشارکت کشاورزان در جبران زیانهای ناشی از خطرات تهدیدکننده محصول مورد بیمه.

■ ضوابط فنی

۱) انتخاب خطر: با توجه به اصول زیر، گزینس خطر صورت گرفته است.

الف: تشخیص آثار خسارت مقدور باشد.

ب: خطر جنبه عام بودن داشته باشد و به یک منطقه خاص اختصاص نداشته باشد، البته خطرات خاص در مناطق مشخص نیز همواره به عنوان یک عامل مثبت و انگیزه‌ای برای جذب کشاورزان مورد بررسی قرار گرفته و برگزیده شده‌اند، نمونه آن خطر طوفان برای جنوب خراسان و کرمان می‌باشد.

۲) تعرفه بیمه: چنین عمل شده است که رقم حاصل از محل دریافتها، متناسب با رقم پیش‌بینی شده جهت پرداختها باشد. بنابراین، در محاسبه تعرفه فرمول زیر در نظر گرفته شده است.

قیمت تضمینی X میانگین عملکرد ۵ سال آخر کشور X

درصد ضریب احتمال خسارت - تعرفه که در آن:

الف: درصد ضریب احتمال خسارت، عبارتست از میانگین موزون درصد اتفاقات ناشی از عوامل تحت پوشش بیمه برای حداقل ۵ سال آخر.

ب: میانگین عملکرد، عبارتست از: میانگین

موزون عملکرد ۵ سال آخر کشور.

با توجه به متغیر بودن بازده محصول در مناطق، میانگین عملکرد باید منطقه‌ای باشد، اما در ابتدای فعالیت صندوق بیمه به علت مشکلات اجرایی بسیار زیادی که ایجاد می‌نمود، به صورت یکسال و برای کل کشور در نظر گرفته شد.

ج: قیمت تضمینی به عنوان عاملی است که ارزش محصول تولید شده را منعکس می‌کند. و این قیمت همه ساله توسط شورای اقتصاد تعیین می‌گردد که مشتمل بر هزینه تولید و درصدی سود می‌باشد.

در نهایت در ارتباط با اهمیت بیمه محصولات کشاورزی، می‌توان به نکات زیر توجه نمود:

۱) بیمه محصولات کشاورزی، درآمد حاصل از کشت و زرع روستاییان را در مقابل آفات و بلاهای غیر قابل کنترل که مبارزه با آن خارج از توان کشاورز می‌باشد، حمایت می‌کند و باعث رغبت آنها به تلاش و کوشش بیشتر می‌گردد.

۲) نقش وامهای خصوصی به حداقل می‌رسد.

۳) ترس از بازپرداخت وامهای دولتی کاهش می‌یابد.

۴) اعتبار مؤسسات کشاورزی را تحکیم می‌بخشد.

۵) نقش سرمایه گذاری در تولید محصولات کشاورزی فعال تر می‌گردد.

■ نتیجه‌گیری و پیشنهادها

همان طوری که اطلاع داریم در بخش کشاورزی افزایش تولید و قطع وابستگی و ایجاد رفاه برای روستاییان، بیمه محصولات کشاورزی عامل مهمی در کنار سایر اقدامات از قبیل ایجاد راهها و سدها و نیروگاهها در جهت توسعه ملی خواهد بود تا باعث بهره‌وری کلیه امکانات تولید در کشور گردد. لازم به ذکر است چنانچه امنیت سرمایه گذاری و اختصاص وقت برای تولیدات محصولات کشاورزی وجود داشته باشد، رغبت و میل به سرمایه گذاری در این بخش افزایش می‌یابد. پیشنهادهای زیر در این مورد ارائه می‌گردد:

۱) از طریق بیمه، قسره‌های آسیب‌پذیر روستایی و کشاورز، مورد توجه قرار می‌گیرد و همچنین میزان سرمایه گذاری در این مسیر افزونی می‌یابد.

۲) با توجه به اهمیت بخش کشاورزی در قطع وابستگی کشور و همچنین اجرای برنامه دوم توسعه

اقتصادی - اجتماعی، سیاست بیمه محصولات کشاورزی، اعتقاد مردم بخصوص توده روستایی را به اجرای برنامه سوم توسعه عمیق تر می‌سازد.

۳) زمینه‌های ایجاد یکپارچگی اراضی فراهم می‌گردد.

۴) نوع محصولاتی که نیاز مملکت به آنها در اولویت می‌باشد و همچنین تراکم جمعیت در مناطقی که کشاورزی در آنها صورت می‌گیرد، باید ملاک قرار گیرد.

۵) افزایش نقش تعاونیها و آموزش ترویج کشاورزی و تحقیقات مستمر در مورد جلوگیری از بروز حوادث، می‌تواند از حجم سرمایه گذاری در رابطه با بیمه محصولات بکاهد.

۶) آموزش روستاییان در زمینه مزایای بیمه و اثرات آن در فعالیتهای تولیدی و اجتماعی مورد توجه بیشتر قرار گیرد.

۷) با افزایش درآمد روستاییان از طریق سیاست بیمه محصولات کشاورزی زمینه‌های توسعه و عمران روستاها سریع تر فراهم می‌گردد.

۸) سیاست و اجرای بیمه محصولات کشاورزی زمینه‌های پذیرش دستورالعملهای صادره از سوی وزارت کشاورزی را - که به تناسب نیازهای جامعه فراهم آمده‌اند - در سطوح مختلف تولیدات کشاورزی ایجاد می‌نماید و کشت‌های منطقه‌ای را جایگزین تصمیم‌گیریهای پراکنده می‌کند، چرا که توجه روستاییان به منظور افزایش سود و کمک از طریق سیاستهای حمایتی به دستورالعملها خواهد بود.

■ منابع و مأخذ

فارسی

- ۱) مجموعه مقالات اولین کنگره ملی بررسی مسائل توسعه کشاورزی ایران از انتشارات سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی
- ۲) دکتر نعمت‌الله متین - مشکلات کشاورزی در اقتصاد ایران
- ۳) دکتر منوچهر فرهنگ - فرهنگ علوم اقتصادی

انگلیسی:

- 1) Agricultural insurance federation of insurance institutes Bombay 1982.
- 2) District planing - R.P. Kurulkar, prof. Economics. dept. Aurangabad, India.